

Vectēva naudas stāsts

Šis ir viens no desmit stāstiem grāmatā “**Nauda un citas Cīruļu ģimenes lietas**”, ko Swedbank savā 200. dzimšanas dienā dāvina ģimenēm visā Latvijā.

Aizraujošie stāsti par bērnu attiecībām ar naudu un tiem pievienotie padomi būs labs palīgs vecākiem un sākumskolas skolotājiem sarunās ar bērniem, lai jau no mazotnes veidotu izpratni par šo būtisko dzīves jomu.

► **Uzzini vairāk <https://blog.swedbank.lv/>**

Teksts: Reinis Jansons, Evija Kropa, Simons Urbons

Ilustrācijas Lina Ribinske

Tulkojums Elīna Jaunalksne, Baltic Media

Ciemos ir atnācis vectēvs. Gustavu, Kati un jauno ģimenes locekli, sunīti Eiro, viņš apciemo reizi nedēļā – vienmēr tajā laikā, kad Maija ar Kārli gatavojas kaut kur iziet.

- Kur ejat? – vecākiem jautā Gustavs.
- Tētis ved mani uz baletu, – smaidot atbild Maija.
- Viņš tevi mētās pa gaisu? – norūpējies par mamma drošību, jautā zēns.
- Nē! Mēs skatīsimies, kā citi lido... – sapņaini izdzied mamma.
- Kaut kad sen, sen mūsu pirmais randiņš notika Operas un baleta teātrī. Lai gan man īpaši nepatika, – miedzot ar aci, joko tētis.
- Kad, kad? Senatnē, kad bija dinosauri un alu cilvēki? – Gustavs turpina apbērt ar jautājumiem par aizvēsturi.

Bet uz šo un vairākiem citiem viņa jautājumiem neviens vairs neatbild. Mamma ar tēti jau tā kavē savu randiņu. Taču tas Gustavu neapbēdina, jo šo vakaru viņš pavadīs kopā ar vectēvu. Un tas nozīmē daudz jaunu stāstu! Vectēvam Mārtiņam vienmēr ir atbildes uz visiem mazdēla jautājumiem.

Ieskrējies istabā, Gustavs pārtrauc vectēva un Kates sarunu, jo ļoti baidās aizmirst, ko gribēja pajautāt.

– Vectēv, vectēv! Kad mamma ar tēti gāja uz pirmo randiņu – kaut kad senatnē, vēl akmens laikmetā, – kā viņi nopirka biļeti uz savu pirmo baletu, ja tad vēl nebija eiro?

Šis jautājums ļoti sasmīdina gan vectēvu, gan Kati. Mārtiņš tik stipri un skaļi iesmejas, ka pat ieklepojas.

– Gustiņ, no kāda laikmeta tad esmu es, ja vecāki no akmens? – jokodams jautā vectēvs.

Gustavs tikai parausta plecus un smejas līdzī. Pēkšņi abi bērni apklust, jo vectēvs iečukstas:

– Runājot par naudu, zinu vienu stāstu, kuru man pastāstīja mans vectēvs, bet viņam – viņa vectēva vectēvs kaut kur no akmens laikmeta. Gribat dzirdēt? – jautā Mārtiņš, atbildi jau zinādams.

Kā pirms katra stāsta, kopīgiem spēkiem vislielākais trauks tiek piepildīts ar sagrieztiem āboliem, burkāniem un gurķiem. Tos, saritinājušies uz paklāja iepretim dzeltenajam klubkrēslam, kurā

iekārtojies vectēvs, ikreiz kā popkornu grauž mazie stāstu klausītāji. Tagad vectēvs iekrekšķēsies un sāks – tā viņš dara vienmēr.

– Ļoti, ļoti sen, pirms kādiem četriem tūkstošiem gadu, papīra naudas nebija. Nebija arī metāla monētu. Bet cilvēki jau bija izdomājuši naudu.

Vectēvs no žaketes kabatas izvelk maisiņu un, pakratot to, jautā:

– Paskatieties, kas man šeit ir. Kas gan tas ir?

Kate un Gustavs, negaidot jautājuma beigas, iesaucas – jūras gliemežvāki!

– Jā, tie ir gliemežvāki, un zināt ko? Tā bija daudzu pasaules iedzīvotāju nauda. Stāsta, ka par pieciem tādiem gliemežvākiem varēja iegādāties vienu dzīvu vistu.

Kamēr vectēvs turpina stāstu par gliemežvāku pirātiem kaut kur Maldīvu salās, Kate, turot gliemežvāku, nodomā, cik labi gan būtu, ja tagad būtu tāda nauda, – brauktu ar vecākiem pie jūras un lasītu gliemežvākus visam, kam vajag un nevajag. Bet domas pārtrūkst, un Kate atgriežas pie vectēva stāsta.

– Vēlāk parādījās arī citāda nauda – graudi, sāls, kažokādas, par kurām varēja daudz ko nopirkt vai iemainīt pret ko citu.

Vectēvs pieceļas kājās un ātrā solī dodas uz virtuvi. Viņš atgriežas, turot rokās mamma šūtu maisiņu.

– Kam tev griķi, vectēv? – jau iztālēm jautā Kate.

– Tikai gribēju pateikt – kad nākamreiz ēdīsiet griķus vai citus graudus, ziniet, ka ēdat seno cilvēku naudu. Piepildāt šķīvi ar naudu, uzlejat pieniņu un ēdat.

Kate ar Gustavu saskatās, nespēdami noticēt, ka gandrīz katru rītu ēd kāda naudu! Arī Eiro grozās vectēvam pie kājām, it kā prasīdams griķus ar pienu. Bet drīzāk tikai pienu.

Vectēvs atkal apsēžas.

– Vēlāk cilvēki atklāja dažādus metālus un iemācījās tos kausēt un kalt. Tā tika radītas pirmās monētas, kuras arī kļuva par pirmo naudu pasaulē. Pirmās monētas izkala pirms 2700 gadiem. Tās ir mainījušās, piedzīvojušas uzlabojumus un nonākušas līdz pat mūsdienām – lai gan tagadējās ļoti atšķiras no tām, kas bija senatnē.

Vectēvs lūdz, lai bērni aizver acis. Aizskaitījis līdz trīs un ļāvis acis atkal atvērt, viņš rokās tur divas zelta naudiņas.

– Tie ir zelta florīni, kurus sāka kaldināt 1250. gadā Florencē. Kopš tā laika šīs monētas izplatījās visā pasaulē, un savas zelta monētas sāka kaldināt daudzas valstis. Arī mūsdienās tās ir ļoti vērtīgas. Nepazaudējiet!

– Vectēv, bet šī taču ir šokolādes nauda! – izbīnījies, bet priecīgs par saldumu, precizē Gustavs.

– Varbūt šoreiz arī sajaucu, – skaļi smiedamies, atkal joko Mārtiņš.

– Bet papīra naudas nebija? – burzot zelta papīriņu, visus stāstā atsauc Kate.

– Pirmā papīra nauda pasaulē tika izgatavota gandrīz pirms tūkstoš gadiem. Uzminiet, kurā valstī tā tika radīta? – jautā vectēvs.

Bērni sauc visas valstis, kurās bijuši vai par kurām dzirdējuši, bet pareizo atbildi atrast nevar.

– Labi, labi, nemocišu un pateikšu. Pirmā papīra nauda gandrīz pirms tūkstoš gadiem tika izgatavota Ķīnā. Tieši tur, jo ķīnieši pirmie izgudroja papīru un izgatavoja pasaulē pirmo papīra naudu.

– Mēs izmantojam ķīniešu naudu, kamēr mums nebija savas? – turpina jautāt Kate.

– Pēc Latvijas valsts nodibināšanas 1918. gada 18. novembrī ir bijusi visdažādākā nauda, jo – te Latvijai uzbruka, te kļuvām brīvi. Un nauda mainījās – bija vācu markas, cara rubļi un Latvijas rubļi, vēlāk lati, padomju rubļi, atkal Latvijas rubļi un atkal lati, un beigās mūsu tagadējā nauda eiro, – pakausi kasīdams un mēģinādams saskaitīt, cik daudz dažādu naudu ir piedzīvojis, stāstu pabeidz Mārtiņš.

Taču, ātri atgriezies no atmiņu valstības, bērniem piedāvā:

– Senatne jau ir pagājusi, bet jūs gaida nākotne, tāpēc gribu jums piedāvāt uzdevumu – atnesiet daudz baltu lapu un visdažādāko krāsu zīmuļus.

Kad visi vajadzīgie līdzekļi sagādāti un guļ uz grīdas, vectēvs palūdz bērnus uzzīmēt nākotnes naudu, kuru cilvēki kaut kad izmantos visā pasaulē un uz citām planētām. Kate zīmē mīlestības naudu – rozā laimes, draudzības un bezgalības banknotes. Gustavam pietiek ar melno un sarkano krāsu. Beigās

daudzās bērnu sazīmētās naudiņas tiek sadalītas – daļa vectēvam, daļa nonāk Kates un Gustava krājīkās, bet atlikušo, līdz atgriežas Kārlis un Maija, vectēvs ar mazbērniem izmanto, spēlējot kafejnīcu. Ledusskapī ir želejas deserts, tāpēc iedomātajā kafejnīcā visi to pasūta. Želeja ar putukrējumu ir Gustava un arī vectēva mīļākais deserts. Klusuma brīdi atkal pārtrauc vectēva čuksti:

– Vai zināt, kas ir pievienots naudai, lai tā tik viegli neplīstu?

Mārtiņš piesaista sev ziņkārīgus skatienus.

– Nē! Kas? – jautā bērni.

– Tajā ir visādas lietiņas, bet svarīgākā – tur ir arī želatīns, no kura ir pagatavota želeja, kuru tagad ēdam, – noteic vectēvs un ieliek mutē lielu želejas gabalu.

Bērniem atkal nākas grūti noticēt, ka ēd kaut ko no naudas.

Vēl joprojām spilgtu iespaidu pārņemti, labā noskaņojumā atgriežas vecāki. Viņus acumirkļi ielenc divi par naudu daudz uzzinājuši bērni, kuri, viens otru pārtraucot, mēģina pastāstīt naudas rašanās, griķu, zelta monētu, gliemežvāku un želejas stāstus. Bērni rāda nākotnes naudu un runā kaut ko par Ķīnu. Maija pagriež galvu pret savu tēti Mārtiņu, kurš vēl joprojām ēd želeju.

– Tēti, jau atkal tu sastāstīji viņiem tos stāstus.

– Tos man pastāstīja mans vectēvs, – Maijai smaidot atbild Mārtiņš.

– Jā, un tavam vectēvam pastāstīja viņa vectēva vectēvs, – atcerējusies savu bērnību un tēta stāstītos stāstus, pasmaida Maija.

Palīdziet saprast, ka mantas ir jāpērk par naudu

Bērni, īpaši paši mazākie, nereti domā, ka mantas mājās parādās, jo viņi tās grib. Jau ar četrgadnieku varat runāt par naudas vērtību un par to, ka naudas mums ir tikai tik, cik nopelnām. Mūsdienās liela daļa naudas tiek tērēta digitāli, veicot pārskaitījumus, maksājot ar karti vai telefonu u.tml. Šajā gadījumā svarīgi ir veidot bērnu izpratni, ka naudas bankomāts nav vieta, kur naudu var paņemt neierobežotā daudzumā pēc vajadzības, bet atkal – tikai tik, cik iepriekš nopelnīts.

Pastāstiet, kā radās nauda

Bērniem ļoti patīk uzzināt un saprast, kā un no kurienes ir radušās lietas, kuras viņi izmanto. Tā viņi aug un arvien labāk saprot pasauli. Centieties atbildēt uz bērnu jautājumiem, pastāstiet par to, kā ir radusies nauda un ka tā tika radīta, lai vienkāršotu preču apmaiņu. Pirms naudas ieviešanas cilvēki mainījās ar vajadzīgajām lietām, taču bija ļoti grūti noteikt to vērtību – piemēram, izdomāt, cik daudz kāda cilvēka graudu būs cita cilvēka vistas vērti.

Uztaisiet savu naudu un spēlējieties ar to

Savas valūtas zīmēšana un izmantošana, spēlējot veikalu vai kafejnīcu, ir ne tikai jautra izklaide, bet arī veids, kas caur rotaļu palīdz saprast, kā darbojas nauda. Kopā zīmējot dažādu krāsu un izmēru banknotes, varēsiet bērniem paskaidrot, kā atšķiras naudas vērtība – ka viena banknote ne obligāti ir sliktāka par daudzām monētām, jo tās vērtība var būt lielāka. Piecu viena eiro monētu vietā saņemot vienu piecu eiro banknoti, bērni nereti viņas, jo piecas monētas viņiem šķiet vairāk nekā viena banknote. Lai izskaidrotu atšķirību starp diviem un pieciem eiro, nodemonstrējiet, cik daudz saldumu par katru konkrēto summu iespējams nopirkt.

Stāsta un grāmatas autori

Simons Urbons

Iepazīstieties ar Simonu. Viņš ir komunikācijas speciālists, dzejnieks un „Swedbank” Finanšu laboratorijas izglītības partneris Lietuvā. Kopā ar Cīruļiem viņš izdzīvoja visus viņu ģimenes stāstus. Rakstīdams rotaļīgus un pamācošus stāstus, talkā viņš ņēma ne tikai savu fantāziju, bet arī pieredzi, kas gūta, apmācot bērnus finanšu jautājumos. Simons ir

briņišķīgs trīs bērnu tētis, kurš mājās var smelties visradošākos finanšu jautājumus un ieskatus. Tā nu viņš kopā ar atvasēm meklē atbildes un vēlas palīdzēt tās atrast arī citiem vecākiem.

Swedbank Finanšu institūts – Reinis Jansons un Evija Kropa

Nauda ir svarīga ikvienam cilvēkam, ar to jārikojas katru dienu, tāpēc ir svarīgi prast ar to apieties gudri un pārdomāti. Daudzi domā, ka naudu tērēt ir viegli, pelnīt – grūti, bet plānot – sarežģīti. Swedbank Finanšu institūts zina, kā naudu plānot aizraujoši, un piedāvā apmeklēt Swedbank Finanšu laboratoriju, izspēlējot Mazā Finansista spēli vai noskatoties TV šovu „Naudas pavēlnieks”. Tas ir tikai neliels ieskats Swedbank Finanšu institūta darba ikdienā, bet ļoti laba iespēja uz naudas lietām paraudzīties no cita skatpunkta.

Iespējas, kur vēl varat smelties ieteikumus un zināšanas par ģimenes naudas lietām

Spēle „Mazais finansists”

„Mazais Finansists” ir izglītojoša Swedbank finanšu prātības spēle 1.–3. klašu skolēniem. Tās gaitā skolēni iejūtas pieaugušo lomā un pieņem lēmumus, kas saistīti ar ģimenes budžeta plānošanu un vajadzību apmierināšanu. Tiek izspēlēts trīs mēnešu cikls, kura laikā jāiegādājas pārtikas preces, jāmaksā par mājokli, kā arī jāsaskaras ar dažādiem neparedzētiem izdevumiem, mudinot skolēnus domāt par to, kā veidojas ģimenes budžets un cik liela nozīme ir tā plānošanai.

www.dziveigatavs.lv

„Swedbank” Finanšu laboratorija

Laboratorijas apmeklējums ir interaktīva ārpusskolas finanšu izglītības aktivitāte, kas papildina mācību procesu un sniedz iespēju gan iegūt jaunas zināšanas, gan praktiski nostiprināt jau esošās. Finanšu laboratorijas pamatā ir spēle ar izlaušanās istabas (escape room) elementiem, kurā skolēniem jāatbild uz dažādiem ar finanšu prātību saistītiem jautājumiem, lai atklātu kodu, kas atslēdz seifu. Atminamā koda daļas apslēptas piecās tematiskās bāzes stacijās.

www.dziveigatavs.lv

Facebook grupa „Tērējam gudri”

Tā ir draudzīga un sabiedrībai atvērta grupa, kas apvieno cilvēku kopienu, kurai rūp finanšu pārvaldības tēma un kura tiecas uz stabilu personīgo finansiālo labklājību. Šeit varat uzdot visus interesējošos jautājumus, dalīties padomos un aktīvi diskutēt.

<https://www.facebook.com/groups/terejamgudri/>